

Старостенко Т. М.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології

Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди

ВИНО В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЯК МАРКЕР ІСТОРИЧНОЇ ЕПОХИ ТА ЇЇ НОРОВІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню вина як художньої деталі та потужного маркера історичної епохи та її норів у контексті англійської літератури від Дж. Чосера до сьогодення. Доводиться, що специфічні вина, представлені в художніх текстах, є своєрідними кодами, які несуть інформацію про конкретний історичний період, стан суспільства та його розвиток, гендерні аспекти; свідчать про соціальний рівень персонажа, його характер, походження; виконують у виразивальну, образну функції. Інтертекстуальний аналіз вина як деталі уможливило прочитання низки текстів класичної літератури на нових мнотинних рівнях, що, у свою чергу, уможливило більш глибоке розуміння окремих елементів їхньої структури.

Перші згадки про вино мають релігійний характер. У Старому Заповіті вино ще не розуміється як «кров Христова» і, подібно до грецької міфології, має семантику байдикування та святковості. Як елемент урочистості виступає воно в англосаксонській хроніці, зокрема в «Беовульф». Грайливого характеру вино набуває у роботах Джефрі Чосера, символізуючи пороки, підкреслюючи риси характеру персонажів, розкриваючи їхні слабкості. Схожа функція – у шекспірівського вина. Вина у літературі супроводжують військові конфлікти, стають маркерами колонізації та глобалізації.

У XVIII та XIX сторіччях вино набуває санітичних функцій, слугуючи засобом дезінфекції та заповнюючи університетські підвали. У XX сторіччі зневіри та розчарування вино лікує душі героїв «втраченого покоління», допомагаючи позбавитися від жахів війни. У Сомерсета Моєма вино виступає знаком жіночої свободи та звільнення, стирає гендерні розбіжності, а також слугує знаряддям досягнення цілей і розправи.

На сучасному етапі літературного розвитку образи вина мають розгалужену семантику, продиктовану жанровою своєрідністю твору, – від відвертої містичності до бального засобу задоволення плоті.

Ключові слова: кодованість, маркованість, інтертекст, символізм, семантична ємкість, художня деталь.

Постановка проблеми. Згадки про специфічні вина в англійській літературі – непоодинокі явище, що дає змогу простежити моду на сорти цього напою, історію його імпортування на Британські острови від Дж. Чосера до сьогодні. Літературні посилання на вино численні і свідчать про соціальний рівень споживача, ступінь його заможності, смак, походження; благородні напої супроводжують бесіди чи спонукають до них. Якщо загальне “wine” вживалося доволі часто, то згадки про специфічні види вина до XVII сторіччя є більш дефіцитними.

Незважаючи на свою семантичну ємкість у контексті твору, потужну історичну маркованість, потенціал розкриття глибини образу персонажу, вино майже не розглядається літературоз-

навством як окремий аспект чи значима художня деталь. При цьому є низка загальних публікацій, присвячених цьому напою в літературі чи історії Англії (Elia Richard, Bill Backer, Morgan Katz), що дають змогу говорити про символічний аспект, пов'язаний із введенням вина в художнє полотно оповіді, його специфічну кодованість.

Метою статті є аналіз семантичної сфери вина як художньої деталі та коду, вмонтованого у твори англійської літератури на різних історичних етапах її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Перші посилання на вино мають біблійну природу. У Старому Заповіті Ной володів виноградником і навіть доводив себе до інтоксикації. Гомер відомий висловлюваннями “wine dark sea” та “no poem was ever written by a drinker of water”, а Горацій уважав, що вино дарувало йому “wit and love”. «Беовульф» містить низку «винних» сцен. Однак першим письменником, який продемонстрував серйозний інтерес до вина, був Джефрі Чосер, син і внук виноторгівця. “The Canterbury Tales” are dotted with references to specific wines”. – Ззначає Bill Baker у своїй статті “The Oxford Companion to Wine” за редакцією Jancis Robinson. – The Prologue details contemporary eating and drinking habits while the 60-year-old knight in ‘The Merchant’s Tale’ drank spiced wine in the form of ‘уpocras, clarree, and vernage’ for ‘courage’ in the bedchamber” [7]. Чосерівська ‘Prioress’ drank her “draught of wine”, тоді коли сам Чосер надавав перевагу “mead” чи (honey wine with spices).

Починаючи з XII сторіччя англійці пили так звані ‘Bordeaux wines’: “Claret to the Brits, from caliret, meaning dark rosé” [6]. Bill Baker дає таку історичну довідку: “Bordeaux was England’s chief medieval wine supplier and it dominates wine references in the literature until long after Aquitaine was ceded to France. William Shakespeare’s (1564–1616) ‘good familiar creature’ in *Othello* would undoubtedly have been Bordeaux, although ‘sherris sack’ was Falstaff’s favoured drink in *Henry IV*, and Sir Toby Belch’s call for ‘a cup of canary’ in *Twelfth Night* also demonstrates the increasing importance of Spanish wines” [7]. Морган Катц зазначав: “Fast forward a few (or more than a few) centuries to the man deemed the greatest writer in the English language, William Shakespeare, who wrote 38 plays, over 100 sonnets and a few long form poems – many of which have references to the good ol’ drink. “Good wine, good company, good welcome can make good people,” as said in *Henry VIII*” [4].

Цікаво, що згадки про вина неодмінно йдуть поряд із військовими конфліктами. Наприклад, сер Френсіс Дрейк, який атакував ‘the port of Cadiz’, відкинувши іспанську Армаду, повернувся з ‘2,900 butts (casks) of Sherry’ [6].

У XVIII та XIX століттях вино стало набувати все більшої популярності, особливо у романі, що встановлювався як жанр.

“The Treaty of Methuen in the early 18th century introduced Port to England which became the beverage of choice among the upper classes and novelists. Wine’s popularity among writers began to grow. Henry Fielding’s swashbuckling novel, *Tom Jones*, has his eponymous hero inspired by “syllabub,” a wine mixed with cider. Jane Austen’s “venial error” was to tipple a few too many at “Hurstbourne,” and Mrs. Jennings in *Sense and Sensibility* recommends Constantia wine for its “healing powers on a disappointed heart.” Thackeray spent much of his life at wine parties and drinking at his club”, – досліджує Елія Річард [6]. Така популяризація вина не є випадковою і потребує пояснення: “Two factors are chief influences of wine’s popularity in late 19th century England: the state of the water, and the prominence of Oxford University. Water pollution was an ancient issue, and alcohol became the beverage of choice because of it. In 1858, water contamination caused the cholera epidemic. Improper sewerage was the culprit, and alcohol became safer than water. During the latter decades of the Victorian era, Oxford’s many colleges, which made up the University, were creating wine cellars. Every spire had its collection of fine wines, chief among them, of course, were Sherry, Port, and Bordeaux. Further, dozens of wine shops began to dot the Oxford area and their merchants were eager to advise the colleges. Author and professor of classics Walter Pater was among the admirers, writing often of Tuscan wine and its vineyards. His incomparable admirer, Oscar Wilde, loved all wine, especially Champagne, and on his deathbed, as legend has it, ordered Champagne, sighing “Alas, I am dying beyond my means.” // University wining and dining evenings, along with wine etiquette, became popular” [6].

У XVIII сторіччі англійський драматург, новеліст і поет R.B. Sheridan (1751–1816) наполягав на тому, що “women give headaches, and champagne doesn’t” [7]. David Garrick (1716–1779) вперше згадає бургундське вино – “rich Burgundy with a ruby tint” [7]. Samuel Johnson (1709–1784), автор англійського словника, під час подорожі Німеччиною зізнається: “I drank too much Moselle, imagining it to be a mere diuretic”, і наступного дня він “was uneasy from the Moselle” [7]. При цьому ним згадується флорентійське вино, яке “neither pleases the taste, nor exhilarates the Spirits” [7]. Герої Jane Austen визнають, що п’ють вино, причому лише південноафриканське є “suitable for a young lady”.

У Роберта Бернса в його новорічній “Auld Lang Synne” вино стає символом дружби, дому, старого кохання, спогадів, добрих старих часів.

У XIX сторіччі письменники зазначають значне збільшення асортименту вина завдяки імпорту. При цьому вино перестає бути чоловічим напоєм чи пов’язаним суто із релігійною сферою. Наприклад, донька Thomas Peacock вже відкрито поділяла інтерес свого чоловіка до бургундських вин.

W.B. Yeats створив “A Drinking Song”, де простежував зв’язок вина і любові: “Wine comes in at the mouth / And love comes in at the eye” [8]. Так само Li Po у поетичній збірці “Drinking Alone Beneath The Moon” святкує весну, вино, що допомагає в духовних пошуках і надихає. Емілі Дікінсон, занурена в сенсуалізм, апелює до безсмертності вина.

Для Джеймса Джойса сказати «так» вину означало сказати «так» життю. Для Leopold Bloom смак вина відтворював еротичні спогади: “Glowing wine on his palate lingered swallowed. Crushing in the winepress grapes of Burgundy. Sun’s heat it is. Seems to a secret touch telling me memory. Touched his sense moistened remembered. Hidden under wild ferns on Howth below

us bay sleeping: sky. No sound. The sky... O wonder! Coolsoft with ointments her hand touched me, caressed: her eyes upon me did not turn away. Ravished over her I lay, full lips full open, kissed her mouth. Yum... She kissed me. I was kissed. All yielding she tossed my hair. Kissed, she kissed me” [2].

Натомість Ернест Гемінгвей у своїй роботі “A Moveable Feast” зазначає: “In Europe then we thought of wine as something healthy and normal as food and also a great giver of happiness and well-being and delight. Drinking wine was not a snobbism nor a sign of sophistication nor a cult; it was as natural as eating and to me as necessary, and I would not have thought of eating a meal without drinking either wine or cider or beer. I loved all wines except sweet or sweetish wines and wines that were too heavy” [3].

В епоху джазу в Америці 20-х років до Великої депресії був період значних фінансових витрат і збільшеного споживання алкогольних напоїв, що відбилося у романі Френсіса Скотта Фіцджеральда “The Great Gatsby”. “Too much of anything is bad, but too much Champagne is just right”, – наголошував автор [1].

У Сомерсета Моєма вино розуміється як знак жіночої свободи, символізує перехід у сферу чоловічих можливостей (невипадково жінка в письменника нерідко характеризується чоловічим прикметником ‘handsome’), а також використовується як засіб розв’язання емоційних проблем: ““Bring me a dry Martini,” said Arrow. // “You can’t have a dry Martini in the middle of a meal, Arrow,” said Frank. // “Can’t I? You wait and see.” // “All right then. Bring me a double dry Martini,” said Frank. // “Bring three double dry Martinis,” said Beatrice. // They were brought and drunk at a gulf” [5]. Крім того, за допомогою вина героїні Моєма розправляються з конкурентками та досягають поставлених цілей (“The Razor’s Edge”, “Up the Villa”).

На сучасному етапі літературного розвитку вино має розгалужену семантику – від класичного елемента задоволення (“Eat Pray Love” by Elizabeth Gilbert) до символічного та містичного (“The Da Vinci Code” by Dan Brown). Також вино виступає маркером повсякденного життя, соціалізації, замінивши традиційний англійський ‘five-o’clock-tea’.

Отже, під час аналізу літературних надбань у діахронічному вимірі виявляємо, що вино є одним із постійних елементів художнього твору. Ставлення до вина трансформується, відтворюючи настрої епохи та сфери використання напою. Функції вина різноманітні: релігійний напій, символ розпусти, знак свободи та звільнення від соціальних норм, знаряддя вбивства, має лікувальний ефект, використовується як дезінфектор, засіб задоволення, супровідник кохання, маркер соціалізації, спонукач бесіди тощо. Вино та його сорт характеризують історичний період, суспільство та його звички, дають змогу розкрити приховані грані образу персонажа.

Перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямі вбачаємо в аналізі еволюції образу вина у творчому доробку окремих авторів, зокрема Сомерсета Моєма, Ернеста Гемінгвея, Френсіса Скотта Фіцджеральда.

Література:

1. Fitzgerald F. Scott. *The Great Gatsby* Elephant. URL: https://ebooks.adelaide.edu.au/f/fitzgerald/f_scott/gatsby/.
2. James J. *Ulysses* Elephant. URL: <https://www.gutenberg.org/files/4300/4300-h/4300-h.htm>.
3. Hemingway E. *A Moveable Feast* Elephant. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=NNQVvk3QtOMC&pg=PT140&lpg>.

4. Katz M. Wine in Literature throughout History Elephant. URL: <https://www.thebacklabel.com/wine-in-literature-throughout-history/#.XU-3vOgzbiU>.
5. Maugham W. Somerset. The Three Fat Women of Antibes. *Somerset Maugham. Selected Prose*. URL: https://www.e-reading.club/chapter.php/130321/2/Maugham_-_Selected_Masterpieces.html
6. Richard L. Elia. Wine in Literature. URL: <http://www.qrw.com/articles/wine-in-literature.html>.
7. Robinson J. The Oxford Companion to Wine Elephant. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=8yegCgAAQBAJ&pg=PA263&lpg=PA263&dq=Bill+Baker.html>.
8. Yeats W.B. A drinking Song Elephant. URL: <https://poets.org/poem/drinking-song>.

Starostenko T. Wine in English Literature as a Marker of a Historical Epoch and its Manners

Summary. The article is devoted to the study of wine as an artistic detail and a powerful marker of the historical era and its morality in the context of English literature from G. Chaucer up to the present. In the course of investigation it has been proved that the specific wines presented in fiction serve as peculiar codes that carry information about a specific historical period, the state of the society and their development or gender aspects. The sorts of wine testify the social level of the protagonist, their character and origin, performing expressive and imaginative functions. The intertextual analysis of wine as a literary detail allows reading of multiple lev-

els of a wide range of classical texts, which enables a deeper understanding of the individual elements of their structure.

The first record of wine is religious. In the Old Testament, wine is not yet understood as the “blood of Christ”. On the contrary, similarly to the Greek mythology it holds the semantics of idleness and solemnity. As an element of celebration, it is featured in the Anglo-Saxon Chronicle (“Beowulf”). The playful character of wine is acquired in Geoffrey Chaucer’s works, symbolizing vices, emphasizing the hidden traits of the protagonists, and revealing their weaknesses. A similar function can be traced in Shakespeare’s legacy. Wines in literature accompany military conflicts, becoming markers of colonization and globalization.

In the eighteenth and nineteenth centuries, wine performs sanitary function, serving as a disinfectant and filling the university cellars. In the twentieth century, which was full of despair and disappointment, wine heals the souls of the heroes of the “lost generation” enabling them to get rid of the horrors of war. In Somerset Maugham’s works, wine is exploited as a sign of women’s freedom and liberation, erodes gender differences, and serves as tools for achieving goals.

At the present stage of literary development, the images of wine acquire an extensive semantics predicated by the genre peculiarities – from overt mysticism to the point of the flesh indulgent.

Key words: codification, marking, intertext, symbolism, semantic capacity, artistic detail.